

U PROCJEPU KRITERIJA: NABAVA NEVJERODOSTOJNE STRUČNE GRAĐE U NARODNIM KNJIŽNICAMA

IN THE RIFT BETWEEN CRITERIA: PROCUREMENT OF UNRELIABLE NONFICTION MATERIALS IN PUBLIC LIBRARIES

Božica Dragaš

Knjižnice grada Zagreba
bozica.dragas@kgz.hr

Snježana Ercegovac

Knjižnice grada Zagreba
snjezana.ercegovac@kgz.hr

Marija Turković Kordić

Knjižnice grada Zagreba
marija.turkovic.kordic@kgz.hr

UDK / UDC: 027.022:[025.21/.25: 001.98-047.44]

Prethodno priopćenje / Preliminary communication
<https://doi.org/10.30754/vbh.65.3.1015>

Primljeno / Received: 20. 6. 2022.

Prihvaćeno / Accepted: 11. 9. 2022.

Sažetak

Cilj. Cilj je rada propitati kriterije i aktualnu praksu nabave nevjerodostojne stručne građe u narodnim knjižnicama s gledišta dvaju temeljnih načela selekcije: načela vrijednosti publikacije (kvalitete) i načela potražnje (iskazanih ili pretpostavljenih potreba korisnika).

Pristup/metodologija. U prvom dijelu rada daje se teorijski uvid u specifičnosti izgradnje i vrednovanja zbirke stručne građe u narodnim knjižnicama s obzirom na međunarodne i hrvatske knjižničarske dokumente te objavljene smjernice za izgradnju zbirke. U drugom dijelu rada daje se uvid u mogućnosti i izazove vrednovanja nevjerodostojne

stručne građe na pet ilustrativnih primjera publikacija, pri čemu su od metoda usmjerenih na zbirku u obzir uzete usporedba s referentnim popisima građe, citatna analiza i mišljenje stručnjaka, a od metoda usmjerenih na korisnike korišteni su podaci o cirkulaciji, rezervacijama i međuknjižničnoj posudbi.

Rezultati. Primjena nekoliko metoda kvalitativnog i kvantitativnog vrednovanja na pet odabranih primjera nevjerodostojne stručne građe, a osobito analiza njihove posudbe, što se smatra najboljim pokazateljem uspješnosti izgradnje zbirke u narodnim knjižnicama, upućuje na iznimnu složenost nabave takve građe te potrebu za osobitom pozornošću kako bi se premostio procjep kriterija kojima su izloženi knjižničari pri njezinoj nabavi i vrednovanju.

Originalnost/vrijednost. U hrvatskom je knjižničarstvu vrlo malo radova s primjerima vrednovanja knjižničnih zbirki u narodnim knjižnicama, pri čemu je ovo prvi rad kojim se tematizira izgradnja knjižničnih zbirki s obzirom na nabavu nevjerodostojne stručne građe. Budući da se u zbirke stručne građe u narodnim knjižnicama uvrštavaju i publikacije u kojima se iznose ideje i teorije koje nisu stručno i znanstveno utemeljene i kojima se šire dezinformacije i lažne vijesti, ovaj rad upozorava na potrebu sustavnog vrednovanja takve građe jer se na temelju dobivenih pokazatelja može objektivnije razumjeti obuhvat, dubina i stupanj iskoristivosti zbirki, što može biti temelj budućeg planiranja i izgradnje fonda.

Ključne riječi: izgradnja zbirki stručne građe; nabava građe; nevjerodostojna stručna građa; pseudoznanost; vrednovanje knjižnične građe

Abstract

Aim. The aim of this paper is to examine the criteria and the current procedures in the procurement of unreliable nonfiction materials in public libraries observing two fundamental selection principles: principles of a publication value (quality) and principles of demand (existing or anticipated user needs).

Approach/methodology. The first part of the paper gives a theoretical overview of the particularities of developing and assessing of collections of nonfiction materials in public libraries, taking into account international and Croatian library documentation and publicly accessible guidelines on collection development. The second part presents the options and challenges in the assessment of unreliable nonfiction materials on the example of five publications. The methods used for this assessment were selected from those focused on collections - comparison to reference materials lists, citation analysis and expert opinion; and those focused on users - data on circulation, reservations and interlibrary loans.

Results. The application of several methods of qualitative and quantitative assessment on the five selected examples of unreliable nonfiction materials, and especially the analysis of their loan data, which is considered the best performance indicator of col-

lection development in public libraries, demonstrates the incredible complexity of the procurement of such materials and the need to be especially attentive so that librarians can surmount the rift between the criteria which they encounter during their procurement and assessment.

Originality/value. In the Croatian library science field, there are few papers describing the assessment of public library collections, whereby this is the first paper on the topic of developing library collections focusing on the procurement of unreliable nonfiction materials. Considering that the nonfiction materials collections in public libraries also include publications presenting ideas and theories which are not expertly and scientifically grounded and which spread disinformation and fake news, this paper draws attention to the need to systematically assess such materials since, on the basis of the obtained indicators, it is possible to understand more objectively the scope, depth and level of usefulness of collections, on which future collection planning and development can be grounded.

Keywords: assessment of library materials; development of nonfiction materials collections; material procurement; pseudoscience; unreliable nonfiction materials

1. Uvod

Pravo svakog čovjeka na slobodu mišljenja i izražavanja, što uključuje i slobodu traženja, primanja i širenja informacija i ideja pomoću bilo kojeg medija i bez obzira na granice, izrijeком je utvrđeno člankom 19. *Opće deklaracije Ujedinjenih naroda o ljudskim pravima* iz 1948. godine (cf. Odluka o objavi Opće deklaracije, 2009). U skladu su s tim i temeljni međunarodni dokumenti za narodne knjižnice, *UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice* (1994) i *IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice* (2011: 66), prema kojima je narodna knjižnica mjesno obavijesno središte koje svojim korisnicima omogućuje neposredan pristup svim vrstama znanja i obavijesti te osigurava „jednakost pristupa nizu izvora koji zadovoljavaju potrebe korisnika za obrazovanjem, informacijama, razonom i osobnim razvojem“. Člankom 38. *Ustava Republike Hrvatske* (2013) jamči se sloboda mišljenja i izražavanja misli, pri čemu sloboda izražavanja misli, među ostalim, obuhvaća slobodu tiska i drugih sredstava priopćavanja, te se izrijeком navodi: „Zabranjuje se cenzura.“ U svojim misijama i strateškim dokumentima narodne knjižnice među temeljnim svojim zadaćama ističu osiguravanje dostupnosti raznovrsnih izvora informacija, u skladu s kriterijem jednakosti pristupa za sve građane, svih dobnih skupina, a u svrhu zadovoljenja širokog raspona njihovih potreba. Stoga se pri nabavi knjižnične građe u narodnim knjižnicama ne provodi cenzura ni prema sadržaju djela ni prema autoru. Kada je riječ o zbirkama stručne građe (cf. Standard za narodne knjižnice, 2021), navedeni obuhvat prinova znači

da se u fondove narodnih knjižnica, unutar pojedinih stručnih skupina, uvrstavaju i ona djela u kojima se iznose ideje i teorije koje nisu stručno i znanstveno utemeljene, pri čemu se među njima nalaze i naslovi koje su stručnjaci, znanstvenici ili znanstveni novinari ocijenili potencijalno štetnima, pa čak i opasnima za tjelesno i duševno zdravlje ljudi (cf. Thompson, 2009).

Dok je s jedne strane u temelje poslanja narodnih knjižnica ugrađena zadaća osiguravanja dostupnosti raznovrsnih izvora informacija u svrhu zadovoljenja različitih potreba svih korisnika, od obrazovnih do potreba za raznodom, s druge se strane kao jedna od ključnih funkcija knjižnice ističe osiguravanje dostupnosti i promicanje pouzdanih i vjerodostojnih informacija, koje se smatraju temeljem za ostvarenje demokracije i društvene dobrobiti. Štoviše, naglašava se da knjižnice imaju važnu ulogu u sprječavanju širenja lažnih vijesti i nevjerodostojnih informacija, osobito u kontekstu aktualnog vremena, koje se zbog količine lažnih vijesti, dezinformacija i pseudoznanstvenih informacija naziva razdobljem „post-istine“ (cf. Špiranec, 2018: 41).

Stoga su knjižničari u narodnim knjižnicama pri nabavi stručne građe u procjepu sljedećih, nerijetko proturječnih kriterija: kriterija osiguravanja dostupnosti različitih izvora informacija, kriterija kvalitete, vjerodostojnosti i relevantnosti pojedinog naslova te kriterija njegove potražnje, koji se odnosi na pretpostavljene ili iskazane potrebe korisnika.

Kako bi knjižničari dobili povratnu informaciju o učinkovitosti nabave građe i upravljanja knjižničnim zbirnkama, odnosno o tome jesu li one ispunile zadaće knjižnice, kako su odgovorile na potrebe korisnika, koje su im slabosti i što bi trebalo promijeniti, nužno je provoditi vrednovanje uspješnosti izgradnje knjižničnih zbirki. Na temelju tih pokazatelja knjižničari mogu objektivnije razumjeti obuhvat, dubinu i stupanj iskoristivosti svojih zbirki, a to im može poslužiti za buduće planiranje i izgradnju fonda (cf. Clayton and Gorman, 2001). Redovito vrednovanje uspješnosti izgradnje zbirki preduvjet je za unaprjeđivanje njihove kvalitete, bez čega nije moguće govoriti o upravljanju zbirnkama. Premda knjižnice u svojim smjernicama za izgradnju zbirki kao neizostavnu aktivnost navode povremeno vrednovanje zbirki, autorice ovog rada nisu pronašle objavljene radove s primjerima vrednovanja zbirki stručne građe općeg fonda u hrvatskim narodnim knjižnicama ni na temelju kvalitativnih ni na temelju kvantitativnih pokazatelja.

U svjetlu navedenih, često proturječnih kriterija s kojima su knjižničari suočeni pri nabavi građe, ovim se radom želi skrenuti pozornost na izazove nabave nevjerodostojne stručne građe¹ u narodnim knjižnicama, propitati mogućnost kvalitativnog i kvantitativnog vrednovanja zbirki koje čini takva građa te dati uvid u

---

¹ Izraz „nevjerodostojna stručna građa“ upotrebljava se u analogiji s uvriježenim pojmom „(ne)vjerodostojnih izvora informacija“, a u skladu s obilježjima takve građe iznesenim u radu *Sadržajna obrada nevjerodostojne stručne građe u narodnim knjižnicama* (cf. Dragaš, Ercegovac i Turković Kordić, 2020).

aktualnu praksu nabave publikacija koje čine takvu građu. U tu je svrhu korištena kombinacija metoda vrednovanja: od metoda usmjerenih na zbirku u obzir je uzeta usporedba s referentnim popisima građe, citatna analiza i mišljenje stručnjaka, a od metoda usmjerenih na korisnike korišteni su podaci o cirkulaciji, rezervacijama i međuknjižničnoj posudbi. Metoda analize posudbe odabrana je stoga što se ona smatra najboljim pokazateljem uspješnosti izgradnje zbirke u narodnim knjižnicama (cf. Nebesny and Švob, s. a.).

Analizirani podaci odnose se na pet ilustrativnih primjera publikacija koje su objavljene iste godine i za koje je već izrađena argumentacija o sadržajnoj (ne) vjerodostojnosti (cf. Dragaš, Ercegovac and Turković Kordić, 2020): *Biti i imati: promjenom vibracije do financijske slobode* (Bučević, 2018.), *Znanstveno – potpuno objašnjenje čovjeka: sreća, stres, osjećaji i razum* (Pepeljnjak, 2018), *Prizma Lyre: istraživanje ljudskog galaktičkog podrijetla* (Royal and Priest, 2018), *Zbogom cjepiva: štetna i neučinkovita* (Vujnović, 2018), *Maleni ispod zvijezda: knjiga o znanstvenim obmanama* (Vampovac, 2018).

Njihova je cirkulacija praćena u svim knjižnicama mreže Knjižnica grada Zagreba u kojima je nabavljen jedan ili više primjeraka navedenih naslova, a praćenje je obuhvatilo trogodišnje razdoblje (2019. – 2021.), počevši s godinom nakon godine njihova objavljivanja. Ovaj je rad stoga nastavak istraživanja o nevjerodostojnoj stručnoj građi u narodnim knjižnicama s motrišta njezine sadržajne obrade autorica B. Dragaš, S. Ercegovac i M. Turković Kordić s naglaskom na mjesto te građe u odnosu na izgradnju knjižničkog fonda i korištenje.

2. Izgradnja zbirke stručne građe u narodnim knjižnicama

Dok je narodna knjižnica bila usmjerena ponajprije na ispunjavanje odgojne i obrazovne zadaće, njezine su zbirke u skladu s tim imale samo utilitarnu ulogu, pa je i selekcija građe bila „razumljiv postupak“, što se posve promijenilo proširivanjem opsega uloge knjižnice, odnosno uključivanjem kulturnih, zabavnih i rekreativnih zadaća (cf. Nebesny i Švob, s. a.). Stoga je na temelju dokumenata koji utvrđuju zadaće pojedine knjižnice nužno izraditi i objaviti smjernice za izgradnju zbirke koje usvaja upravljačko tijelo knjižnice. Njihova je svrha osiguravanje dosljednosti u održavanju i razvijanju knjižničnih zbirki i pristupa građi, a u skladu s potrebama i interesima lokalnog stanovništva te kao odraz raznolikosti društva (IFLA-ine Smjernice za narodne knjižnice, 2011: 66). U IFLA-inim *Smjernicama za izgradnju knjižnične zbirke primjenom modela Conspectus* (engl. *Guidelines for a Collection Development Policy Using the Conspectus Model*) navodi se da su pisane smjernice uporište djelatnicima za svaku fazu rada s građom, od odabira do izlučivanja, a javnosti omogućavaju uvid u ciljeve i zadaće knjižnice te informaciju o tome što korisnici mogu očekivati od pojedine knjižnične zbirke (cf. Biblarz et al., 2001).

I u *Standardu za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj* navodi se nužnost izrade pisanih i javno obznanjenih smjernica za izgradnju i upravljanje fondom

k kojima se treba definirati svrha, opseg i sadržaj knjižničnog fonda. Pritom se precizira da takve smjernice trebaju biti objavljene na mrežnom mjestu knjižnice, da ih se treba revidirati svakih pet godina, a prema potrebi i češće (cf. Standard za narodne knjižnice, 2021).

Premda se u svim spomenutim dokumentima ističe nužnost njihove objave, istraživanje autorica J. Kenda i K. Krpan (2022) o objavljenim smjernicama na stranicama hrvatskih narodnih knjižnica, provedeno 2019. godine, pokazalo je da je takav dokument imalo samo 6 % knjižnica od obuhvaćenog uzorka od 210 knjižnica, s tim da je ipak nešto veći udio (38 %) onih koje informacije o politici izgradnje zbirke navode u drugim dokumentima ili izravno na mrežnim stranicama. Jedan od elemenata sadržaja objavljenih smjernica koji su autorice istraživale jest „područje i vrsta (ne)nabavljane građe“. Prema rezultatima, 14 % knjižnica navelo je iz kojeg područja ljudskog znanja i umijeća građu (ne) nabavlja, a 24 % knjižnica navelo je to za vrstu građe što upućuje na to, kako autorice i zaključuju, „da je knjižnicama jednostavnije odrediti vrstu građe od stručnog područja“, odnosno da se može „pretpostaviti da narodne knjižnice prikupljaju građu iz svih područja ljudskog znanja i djelovanja“ (cf. *ibid.*: 470), što je u skladu s tim da narodna knjižnica služi svim članovima zajednice pa da, prema tome, gotovo ni nema područja koje ne pokriva građom.²

Što se tiče stručne građe, u *Standardu za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj* za knjižni se fond navode samo omjeri takve građe i lijepe književnosti: u općinskoj/gradskoj narodnoj knjižnici fond u pravilu treba sadržavati 65 % beletristike i 35 % stručne, znanstvene i popularno-znanstvene literature, dok u županijskoj matičnoj knjižnici u pravilu treba sadržavati 55 % beletristike i 45 % stručne, znanstvene i popularno-znanstvene literature. Kriteriji nabave stručne, znanstvene i popularno-znanstvene literature, što se tiče sadržajnih ili fizičkih kvaliteta, u tom se dokumentu ne spominju (cf. Standard za narodne knjižnice, 2021).

U IFLA-inim *Smjernicama za izgradnju knjižnične zbirke primjenom modela Conspectus* na samom se početku navodi da je temeljni zadatak knjižnice odabir i održavanje relevantnih i reprezentativnih izvora informacija te omogućavanje njihove dostupnosti. Specifičnost je modela *Conspectus* sustav indikatora za mjerenje informacijske razine zbirke prema određenom području, predmetu ili kategorijama, a čine ga brojčane vrijednosti od 0 do 5, odnosno od vrijednosti „izvan područja“ do vrijednosti „sveobuhvatna informacijska razina“ – što može biti jedan od kriterija nabave stručne građe za pojedinu narodnu knjižnicu s obzirom na njezin ustrojstveni oblik (središnja općinska/gradska knjižnica, područna knjižnica, ogranak) (cf. Biblarz et al., 2001).

Kada je riječ o kriterijima, važno je imati na umu da se pri izboru građe za uvrštavanje u zbirku svaki naslov zasebno vrednuje. U knjižničarstvu se najčešće

---

² Što se tiče vrsta građe koje knjižnice ne nabavljaju, autorice Kenda i Krpan (2022) citiraju navod iz smjernica jedne od istraživanjem obuhvaćenih knjižnica kojim se precizira da ta knjižnica ne nabavlja udžbenike, zemljopisne karte, sitni tisak, bibliofilski izdanja i mikrofilmove.

govori o dvama općim načelima selekcije: načelu vrijednosti (kvalitete) i načelu potražnje (potrebe) (Tadić, 1994: 39). Pritom je selekcija pozitivna, kako navodi autorica K. Tadić, „tj. u fond se uključuje ona građa za nabavu koje postoje valjani razlozi, ali se ne isključuje građa za koju se pretpostavlja da će loše utjecati na korisnika“ (ibid.). Kako ne bi došlo do cenzure, knjižničari „moraju pokušati zadovoljiti i one korisničke potrebe koje se ne slažu s njihovim shvaćanjem načela kvalitete“ (ibid.: 41).

Kriterij vrijednosti odnosi se i na sadržajna i na fizička obilježja publikacije. U četirima dokumentima o izgradnji knjižnih zbirki / smjernicama za nabavu hrvatskih županijskih narodnih knjižnica,³ koje su autorice ovog rada izdvojile metodom slučajnog odabira, među kriterijima procjene sadržajne vrijednost djela navedeni su sljedeći pokazatelji: ugled autora i nakladnika; sadržajna relevantnost i aktualnost; relevantnost prema nastavnom i drugim obrazovnim programima; stupanj novosti informacija; prikladnost predmeta; jasnoća stila i jezika; jasnoća, točnost i logičnost predstavljanja; dubina razrade teme; citiranost u literaturi; način obrade teme (objektivnost autora); upoznavanje s ljudskom i društvenom situacijom; veza s postojećom zbirkom; učestalost korištenja zbirke; opremljenost publikacije (impresum, predgovor, pogovor, biografski podatci, kazalo, bibliografija); kvaliteta prijevoda; lektura; korektura; recenzije uglednih autora; pozornost kritičara, recenzenata i javnosti; pozicioniranost naslova na listama bestselera koje su kreirali ugledni mediji; zavičajnost autora i sadržaja.

Među fizičkim se obilježjima navode: uvez; izgled, vrsta i kvaliteta materijala; prikladnost formata; mogućnost korištenja u knjižnici.

Kada je riječ o načelu potražnje, u spomenutim se četirima dokumentima navodi sljedeće: interes korisnika; korisničke potrebe; predviđanje potreba potencijalnih korisnika.

3. Nevjerodostojna stručna građa kao dio zbirke stručne građe u narodnim knjižnicama

Kao što je navedeno, radi zadovoljenja širokog raspona informacijskih potreba svih članova vlastite zajednice, a u skladu s načelom da se cenzura pritom ne provodi ni prema sadržaju ni prema autoru, narodne knjižnice u zbirke stručne građe uvrštavaju i publikacije u kojima se iznose ideje i teorije koje nisu stručno i znanstveno utemeljene. Premda je i međunarodna i hrvatska knjižničarska zajednica prepoznala potrebu aktivnog uključivanja knjižnica u suzbijanje širenja lažnih vijesti i nepouzdanih izvora informacija, takve izvore informacija knjižnice i same uvrštavaju u svoje zbirke.

---

³ Abecednim redom: *Smjernice za izgradnju knjižničnih zbirki Knjižnica grada Zagreba* [interni dokument]; *Smjernice za nabavu. Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek*; *Smjernice za nabavu knjižnične građe. Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica*; *Smjernice za nabavu knjižnične građe u Gradskoj knjižnici Zadar. Gradska knjižnica Zadar.*

Među brojnim obilježjima tekstova neutemeljenih u znanosti, mogu se izdvojiti sljedeća: utemeljenost na teorijama koje nisu nastale dugom evolucijom, već proizlaze iz autoriteta ili neponovljivog eksperimenta; nastojanje potvrđivanja teorije, a ne njezina propitivanja i opovrgavanja, pri čemu se odabiru „dokazi“ koji idu u prilog iznesenim tvrdnjama, a zanemaruju se oni koji ih ne podupiru; iznošenje samo konačnih rezultata, dok međurezultati istraživanja izostaju; neobjavljivanje iznesenih tvrdnji i teorija u znanstvenim časopisima; doživljaj kritike kao napada ili zavjere; neuklopljenost u postojeću znanstvenu paradigmu; nepodudaranje ili sukob s dokazanim prirodnim zakonima; korištenje nepreciznom i(li) netočnom terminologijom; korištenje jezikom i stilom neprimjerenima znanstvenome diskursu (cf. Rončević, 2017).

Prema autoricama B. Dragaš, S. Ercegovac i M. Turković Kordić, sva navedena obilježja ima svih pet ilustrativnih primjera publikacija: *Biti i imati: promjenom vibracije do financijske slobode* (Bučević, 2018.), *Znanstveno – potpuno objašnjenje čovjeka: sreća, stres, osjećaji i razum* (Pepeljnjak, 2018), *Prizma Lyre: istraživanje ljudskog galaktičkog podrijetla* (Royal i Priest, 2018), *Zbogom cjepiva: štetna i neučinkovita* (Vujnović, 2018), *Maleni ispod zvijezda: knjiga o znanstvenim obmanama* (Vampovac, 2018).

Svih pet publikacija ima i druga obilježja koja su u suprotnosti s načelom kvalitete kao temeljem za uvrštavanje u zbirke, kao što su nejasnoće, netočnosti i neložičnosti u predstavljanju teme; neopremljenost predgovorom, pogovorom, kazalom, bibliografijom te izostanak recenzije uglednih autora i kritičara. Također nijedan od pet autora nema zvanje stečeno formalnim obrazovanjem iz područja kojim se bavi u publikaciji, niti ima zvanje stečeno formalnim obrazovanjem iz nekog srodnog područja. I konačno, četiri od tih pet publikacija objavljene su u vlastitoj nakladi ili u izdanju nakladničke kuće koja je u osobnom ili obiteljskom vlasništvu autora.

Drugi mogući temelj za uvrštavanje tih publikacija u zbirke jest načelo potražnje, odnosno iskazane ili pretpostavljene potrebe korisnika. Kako bi se saznalo je li nabava takvih naslova na zadovoljavajući način odgovorila na potrebe korisnika i je li uspjela ispuniti tu zadaću knjižnice, moglo bi se provesti vrednovanje utemeljeno na podacima o mišljenju korisnika te na analizi posudbe.

Prema autoricama Dragaš, Ercegovac i Turković Kordić (2020), uvid u aktualnu praksu sadržajne obrade nevjerodostojne stručne građe u narodnim knjižnicama upućuje na to da knjižnice ni klasifikacijskim oznakama, ni predmetnim označivanjem, ni signaturama, ni anotacijama ne prave razliku između vjerodostojne i nevjerodostojne stručne građe. Stoga pretraživanjem knjižničnih e-kataloga nije moguće utvrditi koliki je udio takve građe u općem fondu niti bi u postojećim okolnostima bilo moguće vrednovati čitav korpus nevjerodostojne stručne građe. No primjenom nekoliko metoda vrednovanja knjižničnih zbirki, što je kao model provedeno na navedenih pet primjera publikacija, može se steći uvid u uspješnost aktualne prakse nabave takve građe te upozoriti na njezine izazove, što može pomoći u planiranju i budućoj nabavi.

4. Vrednovanje knjižničnih zbirki

Vrednovanje knjižničnih zbirki jedan je od temeljnih postupaka knjižničnog poslovanja (Romić and Mitrović, 2016: 48) i može se definirati kao proces kojim se mjeri do kojeg je stupnja knjižnica uspjela nabaviti građu čiju je nabavu postavila kao cilj u svojim strateškim dokumentima, kao što je onaj posvećen nabavnoj politici. Rezultati vrednovanja služe kao alat knjižničarima u objektivnom sagledavanju obuhvata, dubine i stupnja iskoristivosti zbirke, a mogu poslužiti i u daljnjem planiranju izgradnje fonda (cf. Clayton and Gorman, 2001).

U prošlosti su knjižnice svoje zbirke vrednovale na temelju veličine, broja svezaka i naslova, ali u današnje vrijeme, metode i tehnike vrednovanja najčešće se dijele u dvije skupine: metode usmjerene na zbirku i metode usmjerene na korisnike (Petr Balog i Kuzmić, 2020: 13).

Metode usmjerene na vrednovanje zbirke proučavaju sadržaj i obilježja informacijskih izvora u svrhu određivanja veličine, starosti, opsega i informacijske razine zbirke u usporedbi s pojedinim vanjskim standardom, dok metode usmjerene na korisnike opisuju kako se zbirka koristi i pokazatelj su učinkovitosti i djelotvornosti zbirke s obzirom na njezino korištenje (Biblarz et al., 2001: 4).

Pri vrednovanju se koriste kvantitativna i kvalitativna mjerenja. Kvantitativna mjerenja ukazuju na veličinu i starost zbirke, podatke o cirkulaciji građe i uložena financijska sredstva te donose i druge brojčane/statističke podatke o zbirci. Kvalitativna mjerenja odnose se na subjektivnu evaluaciju i obuhvaćaju stručno mišljenje knjižničara, predmetnih stručnjaka i/ili korisnika o stanju, značajkama i prikladnosti zbirke. Ta mjerenja uključuju i prosudbu dobivenu usporedbom jednog predmeta iz zbirke s istim/sličnim predmetom u drugoj zbirci ili s predmetnom bibliografijom (ibid.).

Ovdje valja istaknuti i model *Conspectus*, koji objedinjuje kvantitativne i kvalitativne metode, a odlikuje ga i procjena informacijske razine (dubine) zbirke, čija se vrijednost utvrđuje brojnim koracima – od planiranja i prikupljanja podataka do dodjele indikatora za mjerenje informacijske razine (detaljnije opisanih u drugom poglavlju) i oznaka za jezike koji prevladavaju u zbirci (Majstorović i Ivić, 2011: 51).

Autorice K. Petr Balog i M. Kuzmić (2020: 14) u svome radu *Prilozi metodologiji vrednovanja knjižničnih zbirki*, navode da su usporedba s referentnim popisima literature, mišljenje stručnjaka, statistički podaci o korištenju zbirke te standardi za zbirke metode za kojima knjižničari najčešće posežu pri vrednovanju zbirci, dok se od metoda usmjerenih na korisnike najčešće služe praćenjem cirkulacije, prikupljanjem mišljenja korisnika, analizom međuknjižnične posudbe, citatnom analizom, korištenjem građe u čitaonici, dostupnošću građe na policama i slično.

Iako se u *Smjernicama za izgradnju knjižnične zbirke primjenom modela Conspectus* naglašava da se kombinacijom kvantitativnih i kvalitativnih mjerenja, odnosno kombinacijom metoda usmjerenih na zbirke i metoda usmjerenih na korisnike dobiva najbolja procjena vrijednosti zbirke (Biblarz et al., 2001: 4), pretraživanjem dostupnih izvora autorice ovoga članka nisu pronašle radove u kojima

se vrednovanju knjižničnih zbirki narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj pristupa na spomenuti način, osim dva rada koja su vrednovanju pristupila s motrišta istraživanja mišljenja korisnika (Vrana i Kovačević, 2017; Lukačević, Špoljarić Kizivat i Krpeljević, 2021).

Budući da je za propitivanje mogućnosti kvalitativnog i kvantitativnog vrednovanja zbirke koje sadržavaju nevjerodostojnu stručnu građu za potrebe ovoga rada odabrana kombinacija kvantitativnih i kvalitativnih metoda vrednovanja, u nastavku poglavlja detaljnije će biti opisane upravo izabrane metode: od metoda usmjerenih na zbirku odabrane su usporedba s referentnim popisima građe, citatna analiza i mišljenje stručnjaka, a od metoda usmjerenih na korisnike izabrane su analiza podataka posudbe/korištenja zbirke (koja obuhvaća cirkulaciju građe i rezervacije) i praćenje međuknjižnične posudbe.

4.1 Usporedba s referentnim popisima građe

Usporedba s referentnim popisima građe (engl. *list-checking*) ubraja se u kvalitativne metode usmjerene na zbirku, a rezultira brojčanim pokazateljima koliko naslova s određenog referentnog popisa zbirka sadržava. U referentne popise građe ubrajaju se popisi bestselera, nakladnički katalozi, e-katalozi knjižnica referentnih za pojedina znanstvena područja, popisi obvezne i izborne literature kolegija s različitih visokoobrazovnih ustanova i sl. Iako se toj metodi može prigovoriti da s referentnih popisa mogu biti izostavljeni i neki vrijedni naslovi, da popisi mogu biti zastarjeli, da se pri usporedbi u obzir ne uzima građa nabavljena međuknjižničnom posudbom i sl., njezina je vrijednost u tome što može pomoći u otkrivanju potencijalnih nedostataka zbirke (cf. Petr Balog i Kuzmić, 2020: 15).

4.2 Citatna analiza

Citatna analiza ubraja se u kvantitativne metode usmjerene na vrednovanje zbirke pri čijem se korištenju knjižnični fond uspoređuje s izvorima citiranima u (znanstvenim) djelima. Njezino korištenje temelji se na pretpostavci da su izvori citirani u pojedinom radu doista i korišteni tijekom njegova nastajanja. Iako ta metoda ima nekoliko nedostataka (ne zna se jesu li se autori koristili relevantnom, a ne samo dostupnom literaturom, radi li se o negativnom navodu, jesu li navedeni radovi doista korišteni i sl.), ta se metoda u znanstvenim ili sveučilišnim knjižnicama razmjerno često koristi za vrednovanje zbirke (cf. *ibid.*: 20).

4.3 Mišljenje stručnjaka

Radi se o kvalitativnoj metodi usmjerenoj na vrednovanje zbirke kojom se prikupljaju podaci izrazito subjektivne prirode. Ona se temelji na mišljenju stručnjaka o pojedinom naslovu ili cijeloj zbirci. To mogu biti knjižničari ili predmetni stručnjaci koji su i sami korisnici knjižnica. Zbog visoke razine subjektivnosti

rijetko se koristi samostalno i uglavnom se kombinira s prikupljanjem različitih kvantitativnih podataka. Subjektivnost može dovesti do toga da stručnjaci za određeno područje iznesu oprečno mišljenje o kvaliteti pojedine zbirke (cf. *ibid.*: 17).

4.4 Analiza podataka posudbe/korištenja zbirke

Ova metoda usmjerena je na analizu korištenja knjižničnih zbirki (cirkulaciju građe i rezervacije) i počiva na dvama polazištima. Prvo se odnosi na pretpostavku da je korištenje zbirkom u izravnoj korelaciji s njezinom kvalitetom i vrijednošću za korisnike, a drugo se temelji na pretpostavci da se iz podataka o posudbi i broju rezervacija može steći jasna slika o korištenju zbirkom. Tom metodom mogu se dobiti kvalitetni podaci o posudbi prema različitim kategorijama (dobna skupina, godina izdanja, broj posudbi po korisniku i sl.). Pri njezinoj primjeni važno je u obzir uzeti i građu koja se koristi u čitaonici. Jedan od nedostataka te metode u kvalitativnom smislu odnosi se na to da ne možemo znati je li se građa korisniku doista pokazala korisnom pa se zbog toga metoda često kombinira s podacima prikupljenima na druge načine. Metoda je osobito korisna za narodne knjižnice jer se pomoću nje može otkriti koje je naslove potrebno nabaviti u većem broju primjeraka, koje dijelove zbirke treba upotpuniti novim naslovima, a korisna je i za otkrivanje dijelova fonda koje treba otpisati (cf. *ibid.*: 18).

4.5 Međuknjižnična posudba

Međuknjižnična posudba kvalitativna je metoda vrednovanja usmjerena na korisnike. Povećan broj zahtjeva za međuknjižničnom posudbom pokazatelj je dobro i kvalitetno izgrađene zbirke, odnosno posjedovanja kvalitetnih ili traženih naslova, dok izostanak takvih zahtjeva može biti pokazatelj nedostataka određene zbirke, osobito radi li se o građi koja ulazi u primarno znanstveno područje koje određena knjižnica pokriva (cf. *ibid.*: 19).

5. Vrednovanje pet primjera publikacija nevjerodostojne stručne građe: Istraživanje

5.1. Cilj istraživanja

Ovim se istraživanjem propituju kriteriji nabave nevjerodostojne stručne građe u narodnim knjižnicama, ispituje se mogućnost primjene kvalitativnog i kvantitativnog vrednovanja zbirki koje čini takva građa te se nastoji dati uvid u aktualnu praksu nabave publikacija koje čine takvu građu.

5.2. Metodologija – uzorak i postupak

Kombinacijom metoda vrednovanja, kvalitativno i kvantitativno, vrednovano je pet ilustrativnih primjera publikacija nevjerodostojne stručne građe: *Biti i*

imati: promjenom vibracije do financijske slobode (Bučević, 2018.), *Znanstveno – potpuno objašnjenje čovjeka: sreća, stres, osjećaji i razum* (Pepeljnjak, 2018), *Prizma Lyre: istraživanje ljudskog galaktičkog podrijetla* (Royal i Priest, 2018), *Zbogom cjepiva: štetna i neučinkovita* (Vujnović, 2018), *Maleni ispod zvijezda: knjiga o znanstvenim obmanama* (Vampovac, 2018).

Budući da ne postoji način automatskog obuhvata većeg broja naslova nevjerodostojne stručne građe jer se ona sadržajnom obradom ne razlikuje od ostale stručne građe pa stoga u knjižničnim *e*-katalogima nije pretraživa prema kriteriju nevjerodostojnosti, kao primjer modela prema kojem bi se moglo provoditi vrednovanje takve građe odabrano je navedenih pet naslova za koje je već izrađena argumentacija o nevjerodostojnosti.

Kombinaciju metoda vrednovanja činile su metode usmjerene na zbirku i metode usmjerene na korisnike.

Što se metoda usmjerenih na zbirku tiče, korištene su sljedeće tri metode: usporedba s referentnim popisima građe, citatna analiza i mišljenje stručnjaka.

Usporedba s referentnim popisima građe provedena je pretraživanjem dostupnih popisa bestselera, hrvatskih portala o knjigama i književnosti te *e*-kataloga knjižnica referentnih za pojedina znanstvena područja kojima se bave autori pet ilustrativnih naslova publikacija.

Metoda citatne analize provedena je pretraživanjem citatnih baza podataka koje sadržavaju indekse citiranosti knjiga kao što su Scopus i Web of Science (WoS).⁴ Te se baze uobičajeno koriste u visokoškolskim i znanstvenim ustanovama.

Pretraživanje je provedeno s ograničenim pristupom koji omogućuje pretraživanje knjiga prema naslovu i autoru (Scopus *preview*) te samo prema naslovu (WoS). Osim tih dviju baza, pretražen je i Mendeley, besplatni alat za izradu, pohranu i organizaciju bibliografskih zapisa (Elsevier. Mendeley) kod kojeg nema ograničenja pri pretraživanju te Google Scholar, citatna baza također bez ograničenja pristupa koja indeksira znanstvene i stručne izvore koji su mrežno dostupni ili su mrežno dostupni podaci o njima (Google Scholar. About). Metoda prikupljanja mišljenja stručnjaka provedena je traženjem stručnih recenzija i/ili stručnih prikaza pretraživanjem dostupnih mrežnih izvora.

Što se metoda usmjerenih na korisnike tiče, korištene su sljedeće tri metode: analiza podataka posudbe/korištenja zbirke koja obuhvaća podatke o cirkulaciji (posudba i produženje), analiza podataka posudbe/korištenja zbirke koja obuhvaća podatke o rezervacijama te praćenje međuknjižnične posudbe. U nedostatku sustava automatizirane analize praćenih podataka, njihova je obrada načinjena ručno pomoću programa MS Excel.

---

⁴ Scopus je citatna baza podataka koja indeksira izvore iz cijeloga svijeta, a uključuje recenzirane časopise, nakladničke cjeline, konferencijske radove i citirane reference (NSK. Scopus). Web of Science (WoS) platforma je koja omogućuje pristup citatnim bazama koje pokrivaju sva područja znanosti. Sadržava indeksirane časopise i zapise citiranih referenci, a uključuje članke, zbornike s konferencija, izvještaje, patente i drugo (NSK. WoS).

Podaci o cirkulaciji i rezervacijama pet ilustrativnih primjera publikacija u knjižnicama mreže Knjižnica grada Zagreba praćeni su tijekom trogodišnjega razdoblja (2019. – 2021.), počevši s godinom nakon godine njihova objavljivanja. Što se cirkulacije tiče, za pet izabranih naslova iz programske aplikacije ZaKi ekstrahirani su podaci na temelju kojih su računane dvije vrste podataka: podaci o broju posudbi i podaci o raspoloživosti/posuđenosti pojedinog naslova. Što se broja posudbi tiče, izvučeni su datumi posudbe, produženja (ako ih je bilo) i povrata za svaki pojedini primjerak svakog od pet spomenutih naslova unutar promatranog razdoblja, pri čemu se produženje u zbroju računalo kao posudba. Podatak o posudbi računao se na razini dana. Broj posudbi naveden u tablicama (1, 2.1 – 2.5) dobiven je zbrajanjem broja posudbi svih primjeraka pojedinog naslova za svaku od triju promatranih godina. Iz zbroja posudbi izuzeta su zaduženja za potrebe poslovanja (programske aktivnosti i dr.) te posudbe autorica spomenutog stručnog rada o tih pet primjera publikacija Dragaš, Ercegovac i Turković Kordić (2020).

Što se podataka o raspoloživosti/posuđenosti tiče, za svaki primjerak svih pet publikacija unutar svake od triju godina najprije se računalo trajanje posudbe, na razini dana, na temelju podataka o datumima posudbe, produženja i povrata. Njihovom analizom izračunati su podaci o danima raspoloživosti, odnosno posuđenosti (neraspoločivosti) pojedinih primjeraka po godini. Iako su iz zbroja posudbi izuzete posudbe autorica i zaduženja za potrebe poslovanja, pri računanju raspoloživosti/posuđenosti u obzir je uzeto trajanje tih posudbi izraženo u danima kako bi se dobio točan omjer raspoloživosti/posuđenosti primjeraka u jednoj godini. Iz računa su izuzeta razdoblja od 1. siječnja 2019. do datuma inventarizacije za one primjerke koji su bili inventarizirani tijekom 2019. godine (ukupno 16) ili tijekom 2020. godine (ukupno 2); kao i razdoblje od datuma otpisa primjerka unutar praćenog razdoblja (ukupno 2) do 31. prosinca 2021. godine.

Dobiveni podaci zatim su svedeni na zajednički nazivnik tako što su normirani s obzirom na broj primjeraka i najveći mogući broj dana raspoloživosti/posuđenosti po primjerku po godini. Tako je za svaki od odabranih naslova izračunata ukupna raspoloživost i ukupna posuđenost za tu godinu, što je prikazano u tablicama 2.1 – 2.5 (ukupna raspoloživost i ukupna posuđenost po naslovu).

Ukupna posuđenost svih primjeraka indikator je traženosti naslova. U postotku označava koliko je dana tijekom godine naslov bio posuđen. Omogućuje utvrđivanje optimalnog broja primjeraka potrebnog da se zadovolji potražnja. Ako su u prosjeku primjerci posuđeni 40 % vremena, a knjižnica ih primjerice posjeduje četiri, može se zaključiti da bi za zadovoljenje korisničkih potreba bila dovoljna samo dva primjerka. Veći postotak ukupne posuđenosti označava korisnost i potražnju, veći postotak raspoloživosti indicira suprotno. Ako je u velikom postotku vremena naslov raspoloživ, može se zaključiti da možda nije potrebno da ga knjižnica posjeduje u postojećem broju primjeraka. Potencijalno smanjenje broja primjeraka odrazilo bi se u korist postotka ukupne posuđenosti. Uza sve to, na umu

treba imati i činjenicu da potražnja za pojedinim naslovom nije konstantna, nego se mijenja iz dana u dan. Zato je moguće da u pojedinom razdoblju svi primjerci istog naslova budu posuđeni i da u tom trenutku ukupna posuđenost iznosi 100 %.

Osim opisanih izračuna, na temelju podataka ekstrahiranih iz aplikacije ZaKi analizirano je i jesu li na pojedine datume bili posuđeni svi primjerci istog naslova, a za svaku su godinu obrađeni i podaci o broju primjeraka koji nikada nisu posuđeni zato što svi ti podaci upućuju na njihovu moguću prekobrojnost.

Metoda analize podataka posudbe/korištenja zbirke praćenjem broja rezervacija provedena je tako da je za pet izabranih primjera iz programske aplikacije ZaKi izvučena povijest rezervacija za razdoblje od 1. siječnja 2019. do 31. prosinca 2021. godine. Rezervacije u programu ZaKi kreiraju se po pojedinoj knjižnici na temelju naslova, a ne pojedinačnih primjeraka. Dobiveni podaci uključuju naslov, lokaciju naslova i datum kada je rezervacija napravljena. Na temelju tih podataka izračunat je broj rezervacija za sve pojedine naslove unutar svake od triju godina. Iz tog su zbroja izuzete rezervacije koje su autorice spomenutog stručnog rada napravile za potrebe pisanja članka.

Metoda međuknjižnične posudbe provedena je pregledavanjem povijesti međuknjižnične posudbe u programskoj aplikaciji ZaKi za svih pet odabranih primjera publikacija od 1. siječnja 2019. do 31. prosinca 2021. godine.

5.3. Rezultati vrednovanja

5.3.1. Referentni popisi građe

Pretraživanjem dostupnih popisa bestselera, hrvatskih portala o knjigama i književnosti te e-kataloga knjižnica referentnih za pojedina znanstvena područja kojima se bave autori pet ilustrativnih primjera publikacija, nije pronađen nijedan od tih naslova. Jedina mjesta na kojima se navode jesu mrežne stranice distributera namijenjene prodaji.⁵

5.3.2. Citatna analiza

Pretraživanjem dviju citatnih baza podataka Scopus i Web of Science (WoS), koje sadržavaju indekse citiranosti knjiga, s ograničenim pristupom koji omogućuje pretraživanje po naslovu i autoru (Scopus *preview*) te samo prema naslovu (WoS), nije pronađen nijedan od autora, kao niti ijedan od naslova kojima se ovaj rad bavi. Pretraživanjem besplatnog alata Mendeley za upravljanje bibliografskim zapisima, kod kojeg nema ograničenja pri pretraživanju, nisu pronađeni ni traženi naslovi ni autori. Pretraživanjem citatne baze Google Scholar bez ograničenja pristupa, u rezultatima se pojavljuju autori svih pet ilustrativnih primjera publikacija, ali od navedenih naslova pojavljuje se samo publikacija *Prizma Lyre*, izdanje na engleskom jeziku, i navodi da je bila citirana osam puta.

---

⁵ Popis e-kataloga i hrvatski portali o knjigama i književnosti koje su autorice ovog rada pregledavale donosi se u odjeljku Literatura.

5.3.3. Mišljenje stručnjaka

Pretraživanjem dostupnih mrežnih izvora nije pronađena nijedna stručna recenzija niti stručni prikaz nekog od pet navedenih naslova.⁶

5.3.4. Analiza podataka posudbe/korištenja zbirke

5.3.4.1. Cirkulacija (posudba i produženje)

U tablici 1 prikazane su posudbe i produženja dokumenata prema naslovu unutar svake od triju godina, pri čemu se produženje u zbroju računalo kao posudba. Iz samog broja posudbi vidi se da su se sve publikacije više posuđivale 2019. godine, dok su još bile knjižnični noviteti. Nadalje je vidljivo da u sljedeće dvije godine posudba opada. Iznimka je publikacija posvećena cjepivima koja postaje relevantnija 2021. godine, a zbog općenito male posudbe publikacije *Znanstveno – potpuno objašnjenje čovjeka* teško je zaključiti zbog čega je u njezinu primjeru došlo do odstupanja.

Tablica 1. Posudba i produženje prikazani skupno po naslovu (izuzete posudbe i produženja autorica i zaduženja za potrebe poslovanja)

		2019.	2020.	2021.	
Ana Bučević: <i>Biti i imati</i>					
Broj primjeraka	11	Broj posudbi	104	45	29
Branko Pepeljnjak: <i>Znanstveno – potpuno objašnjenje čovjeka</i>					
Broj primjeraka	5	Broj posudbi	1	0	2
Lyssa Royal i Keith Priest: <i>Prizma Lyre</i>					
Broj primjeraka	14	Broj posudbi	59	22	15
Darko Vujnović: <i>Zbogom cjepiva</i>					
Broj primjeraka	4	Broj posudbi	14	12	25
Zdravko Vampovac: <i>Maleni ispod zvijezda</i>					
Broj primjeraka	21	Broj posudbi	29	22	6

U tablicama 2.1 – 2.5 navedena je ukupna raspoloživost i ukupna posuđenost svih primjeraka po pojedinom naslovu za promatrano razdoblje. Također su u tim tablicama navedeni i sljedeći podaci: ukupni broj posudbi koji uključuje sve po-

⁶ Zabilježena je preporuka dr. med. Lidije Gajski, specijalistice interne medicine, knjige *Zbogom cjepiva: štetna i neučinkovita* na portalu Cijepljenje.info koji je u vlasništvu Hrvatske udruge roditelja aktivista.

sudbe, broj internih posudbi koji uključuje posudbe autorica i posudbe knjižnica te broj korisničkih posudbi iz kojega su te posudbe izuzete.

Tablica 2.1. Ukupna raspoloživost i ukupna posuđenost po naslovu (uz ukupni broj posudbi koji uključuje sve posudbe, broj internih posudbi koji uključuje posudbe autorica i zaduženja za potrebe poslovanja te broj korisničkih posudbi iz kojega su te posudbe izuzete) – 1. primjer

Ana Bučević: <i>Biti i imati</i> (11 primjeraka)					
	Raspoloživo	Posuđeno	Ukupni broj posudbi	Broj internih posudbi	Broj korisničkih posudbi
2019.	36,19 %	63,81 %	107	3	104
2020.	38,10 %	61,90 %	51	6	45
2021.	51,41 %	48,59 %	33	4	29

Naslov *Biti i imati* u 2019. godini bio je raspoloživ 36,19 % vremena, a posuđen 63,81 %. U 2020. godini bio je raspoloživ 38,10 % vremena, a posuđen 61,90 %. U 2021. godini bio je raspoloživ 51,41 % vremena, a posuđen 48,59 %.

Usporedimo li 2019. i 2020. godinu, vidimo da su postoci podjednaki, ali u broju korisničkih posudbi velika je razlika. U 2020. godini posudbi je bilo gotovo dvostruko manje, što bi značilo da je posudba u prosjeku trajala duže.

Tijekom triju praćenih godina, jedan primjerak naslova nijedanput nije bio posuđen, a osim njega, u 2021. godini nijedanput nisu bila posuđena još dva primjerka.

Tablica 2.2. Ukupna raspoloživost i ukupna posuđenost po naslovu (uz ukupni broj posudbi koji uključuje sve posudbe, broj internih posudbi koji uključuje posudbe autorica i zaduženja za potrebe poslovanja te broj korisničkih posudbi iz kojega su te posudbe izuzete) – 2. primjer

Branko Pepeljnjak: <i>Znanstveno – potpuno objašnjenje čovjeka</i> (5 primjeraka)					
	Raspoloživo	Posuđeno	Ukupni broj posudbi	Broj internih posudbi	Broj korisničkih posudbi
2019.	79,78 %	20,22 %	5	4	1
2020.	89,62 %	10,38 %	2	2	0
2021.	97,42 %	2,58 %	2	0	2

Naslov *Znanstveno – potpuno objašnjenje čovjeka: sreća, stres, osjećaji i razum* u 2019. godini bio je raspoloživ 79,78 % vremena, a posuđen 20,22 %. U

2020. godini bio je raspoloživ 89,62 % vremena, a posuđen 10,38 %. U 2021. godini bio je raspoloživ 97,42 % vremena, a posuđen 2,58 %.

Što se broja neposuđenih primjeraka tiče, 2019. godine nijedanput nije bio posuđen jedan primjerak, 2020. nijedanput nisu bila posuđena četiri primjerka, a 2021. tri.

U promatranom razdoblju naslov je općenito iznimno malo posuđivan.

Tablica 2.3. Ukupna raspoloživost i ukupna posuđenost po naslovu (uz ukupni broj posudbi koji uključuje sve posudbe, broj internih posudbi koji uključuje posudbe autorica i zaduženja za potrebe poslovanja te broj korisničkih posudbi iz kojega su te posudbe izuzete) – 3. primjer

Lyssa Royal i Keith Priest: <i>Prizma Lyre</i> (14 primjeraka)					
	Raspoloživo	Posuđeno	Ukupni broj posudbi	Broj internih posudbi	Broj korisničkih posudbi
2019.	73,27 %	26,73 %	60	1	59
2020.	76 %	24 %	26	4	22
2021.	94,81 %	5,19 %	17	2	15

Naslov *Prizma Lyre* u 2019. godini bio je raspoloživ 73,27 % vremena, a posuđen 26,73 %. U 2020. godini bio je raspoloživ 76 % vremena, a posuđen 24 %. U 2021. godini bio je raspoloživ 94,81 % vremena, a posuđen 5,19 %. Uočava se da već prve godine, kada je broj posudbi najveći, zbog malog postotka ukupne posuđenosti postoji previše primjeraka u mreži.

Što se broja neposuđenih primjeraka tiče, 2019. godine nijedanput nisu bila posuđena dva primjerka, 2020. četiri, a 2021. nijedanput nije bilo posuđeno šest primjeraka.

Tablica 2.4. Ukupna raspoloživost i ukupna posuđenost po naslovu (uz ukupni broj posudbi koji uključuje sve posudbe, broj internih posudbi koji uključuje posudbe autorica i zaduženja za potrebe poslovanja te broj korisničkih posudbi iz kojega su te posudbe izuzete) – 4. primjer

Darko Vujnović: <i>Zbogom cjepiva</i> (4 primjerka)					
	Raspoloživo	Posuđeno	Ukupni broj posudbi	Broj internih posudbi	Broj korisničkih posudbi
2019.	40,34 %	59,66 %	17	3	14
2020.	61,13 %	38,87 %	13	1	12
2021.	59,73 %	40,27 %	26	1	25

Naslov *Zbogom cjepiva* u 2019. godini bio je raspoloživ 40,34 % vremena, a posuđen 59,66 %. U 2020. godini bio je raspoloživ 61,13 % vremena, a posuđen 38,87 %. U 2021. godini bio je raspoloživ 59,73 % vremena, a posuđen 40,27 %.

Dok je 2020. godine broj korisničkih posudbi iznosio dvanaest, 2021. godine taj je broj skočio na dvadeset pet, što je povećanje za 108 %. To se može povezati s početkom provedbe cijepljenja protiv bolesti COVID-19 te pojačanim interesom za tu temu. No pogleda li se postotak ukupne posuđenosti, uočava se da je podjednak za obje godine, što znači da su primjerci bili podjednako neraspoloživi i raspoloživi, odnosno da su bili posuđeni podjednak broj dana unutar tih godina.⁷

Što se broja neposuđenih primjeraka tiče, 2020. jedan primjerak nijedanput nije bio u posudbi.

Tablica 2.5. Ukupna raspoloživost i ukupna posuđenost po naslovu (uz ukupni broj posudbi koji uključuje sve posudbe, broj internih posudbi koji uključuje posudbe autorica i zaduženja za potrebe poslovanja te broj korisničkih posudbi iz kojega su te posudbe izuzete) – 5. primjer

Zdravko Vampovac: Maleni ispod zvijezda (21 primjerak)					
	Raspoloživo	Posuđeno	Ukupni broj posudbi	Broj internih posudbi	Broj korisničkih posudbi
2019.	63,43 %	36,57 %	41	12	29
2020.	89,41 %	10,59 %	28	6	22
2021.	96,57 %	3,43 %	10	4	6

Naslov *Maleni ispod zvijezda* u 2019. godini bio je raspoloživ 63,43 % vremena, a posuđen 36,57 %. U 2020. godini bio je raspoloživ 89,41 % vremena, a posuđen 10,59 %. U 2021. godini bio je raspoloživ 96,57 % vremena, a posuđen 3,43 %.

Što se broja neposuđenih primjeraka tiče, 2019. godine nijedanput nisu bila posuđena četiri primjerka, 2020. nijedanput ih nije bilo posuđeno šest, a 2021. devet.

Od svih analiziranih naslova, ovaj je nabavljen u najvećem broju primjeraka, a postoci posuđenosti prilično su maleni.

Na kraju valja dodati da postoci ukupne posuđenosti primjeraka svih pet publikacija upućuju na to da zaduženja autorica i knjižnica nisu znatno utjecala na neraspoloživost građe.

⁷ Skok u broju posudbi ne znači da je naslov 2021. neprekidno bio u posudbi. Sva četiri primjerka raspoloživa su bila 168, 275, 326 i 193 dana od ukupno 365 dana u godini gledano po pojedinom primjerku.

Što se tiče analize toga jesu li na pojedine datume ili tijekom pojedinih razdoblja istodobno bili posuđeni svi primjerci istog naslova (ukupna posuđenost 100 %), dobiveni rezultati pokazuju da se to nije dogodilo za četiri vrednovana naslova. Iznimka je jedino naslov *Zbogom cjepiva*, koji je 100 % ukupne posuđenosti imao tijekom dvaju razdoblja u 2019. te u jednom razdoblju u 2021. godini.

5.3.4.2. Rezervacije

U tablici 3. naveden je broj rezervacija svakog pojedinog naslova tijekom promatranoga trogodišnjeg razdoblja.

Tablica 3. Podaci o broju rezervacija analiziranih naslova

Naslov	Godina	Broj rezervacija
Ana Bučević: <i>Biti i imati: promjenom vibracije do financijske slobode</i>	2019.	31
	2020.	9
	2021.	5
Lyssa Royal i Keith Priest: <i>Prizma Lyre: istraživanje ljudskog galaktičkog podrijetla</i>	2019.	2
	2020.	0
	2021.	0
Zdravko Pepeljnjak: <i>Znanstveno – potpuno objašnjenje čovjeka</i>	2019.	0
	2020.	0
	2021.	0
Darko Vujnović: <i>Zbogom cjepiva: štetna i neučinkovita</i>	2019.	2
	2020.	2
	2021.	5
Zdravko Vampovac: <i>Maleni ispod zvijezda: knjiga o znanstvenim obmanama</i>	2019.	0
	2020.	0
	2021.	0

Primjena metode analize podataka posudbe/korištenja zbirke praćenjem broja rezervacija za pet izabranih primjera pokazala je da broj rezervacija prati trend posudbe: za naslove koji su bili rezervirani, broj rezervacija bio je najveći tijekom prve godine od uvrštavanja u zbirke. Zatim je počeo padati, osim u primjeru publikacije *Zbogom cjepiva*, za čiju se posudbu interes korisnika povećao kada su počela pristizati cjepiva protiv bolesti COVID-19.

Ovdje valja napomenuti da to što je pojedini naslov bio rezerviran, ne znači da su svi primjerci bili posuđeni jer se primjerci mogu nalaziti na nekoliko lokacija, tj. u nekoliko knjižnica mreže Knjižnica grada Zagreba, a korisnici su, iako imaju pravo posuđivati u svim knjižnicama mreže, skloniji posjećivati knjižnice koje su im najbliže po mjestu stanovanja, zaposlenja, školovanja i sl., pa često po željeni primjerak neće otići u udaljeniju knjižnicu u kojoj ga mogu odmah posuditi, nego će ga radije rezervirati u onoj koja im je bliže.

5.3.5. Međuknjižnična posudba

Od 1. siječnja 2019. do 31. prosinca 2021. godine nije zaprimljen nijedan zahtjev za međuknjižničnom posudbom nijednog od pet analiziranih naslova.

5.4. Rasprava o rezultatima provedenog vrednovanja

Rezultati primjene metoda vrednovanja usmjerenih na zbirku – usporedba s referentnim popisima građe, citatna analiza i mišljenje stručnjaka – potvrdili su da nijedan od pet ilustrativnih primjera nevjerodostojne stručne građe nije mogao biti uvršten u knjižnične zbirke na temelju kriterija kvalitete.

Što se tiče kriterija potražnje, odnosno korisničkih potreba, rezultati praćenja trogodišnje cirkulacije pet odabranih primjera pokazuju da je najveći interes korisnika zamjetan tijekom prve godine od uvrštavanja u zbirke, što ne vrijedi jedino za publikaciju čija je tema aktualizirana pandemijom te se interes korisnika povećao tijekom sljedeće godine. To je ujedno i jedini od pet naslova koji je u nekom trenutku imao 100 % ukupnu posuđenost, no pritom valja imati na umu da su u čitavoj mreži Knjižnica grada Zagreba samo četiri primjerka tog naslova.

Tijekom treće godine nakon što su publikacije nabavljene, ukupna posuđenost svih pet naslova niža je od 50 %, pri čemu je ukupna posuđenost dvaju od njih samo 3 %, s tim da je jedan od tih dvaju naslova nabavljen u najvećem broju primjeraka. Podaci o broju neposuđenih primjeraka svih pet naslova pokazuju da svake godine jedan ili više primjeraka nijedanput nisu bili posuđeni. Dva naslova nijedanput nisu bila rezervirana, jedan je naslov bio rezerviran samo prve godine (dva puta), a najviše puta rezerviran naslov ni u jednom trenutku nije imao 100 % ukupnu posuđenost. Što se tiče međuknjižnične posudbe, tijekom praćenoga razdoblja nije bio nijedan zahtjev ni za jedan od pet naslova.

S obzirom na to da mreža Knjižnica grada Zagreba obuhvaća trideset i devet knjižnica koje imaju odjel za odrasle (KGZ. Knjižnice), broj nabavljenih primjeraka svih pet naslova u mreži vrlo je skroman (11; 5; 14; 4; 21), no podaci o cirkulaciji, rezervacijama i međuknjižničnoj posudbi pokazuju da je interes korisnika manji od pretpostavljenoga te da bi korisničke potrebe bile zadovoljene i s manjim brojem primjeraka.

6. Zaključak

U skladu sa svojim poslanjem osiguravanja dostupnosti raznovrsnih izvora informacija u svrhu zadovoljenja različitih potreba svih korisnika, nabava građe u narodnim knjižnicama nužno obuhvaća i djela koja nisu stručno i znanstveno utemeljena te čija obilježja ne udovoljavaju nijednom od kriterija kakvoće na temelju kojih se građa uvrštava u knjižnične zbirke. Budući da se takva građa nabavlja prema načelu potražnje, vrlo je važno provoditi vrednovanje zbirke kako bi se dobila povratna informacija o tome je li nabava udovoljila korisničkim potrebama, kolika je iskoristivost zbirke i što bi trebalo promijeniti, a u svrhu boljeg budućeg planiranja i izgradnje fonda.

S obzirom na to da knjižnice sadržajnom obradom ne prave razliku između vjerodostojne i nevjerodostojne stručne građe, u postojećim okolnostima nije moguće provesti vrednovanje svih naslova takve građe unutar pojedinog stručnog područja ili čitavog fonda pojedine knjižnice. No automatizacija cirkulacije omogućava analizu podataka o posudbi, produženju, otpisu, rezervacijama i ostalim postupcima s jedinicama odabrane građe, na temelju čega se može steći uvid u pokazatelje izgradnje pojedine zbirke.

Analiza provedena na pet naslova nevjerodostojne stručne građe primjer je moguće primjene kvalitativnih i kvantitativnih mjerenja kombinacijom metoda vrednovanja usmjerenih na zbirku i usmjerenih na korisnike, kao najučinkovitijim načinom vrednovanja. Rezultati analize upućuju na složenost nabave takve građe jer su knjižničari izloženi izazovima procjepa proturječnih kriterija, od kojih se jedni odnose na kvalitetu publikacija, a drugi na pretpostavljene korisničke potrebe.

Podaci o cirkulaciji primjeraka promatranih pet naslova pokazuju da je većinu vremena, a osobito tijekom treće godine od uvrštavanja primjeraka u zbirke, njihova ukupna raspoloživost znatno veća od ukupne posuđenosti, pri čemu svake godine jedan ili više primjeraka svakog od pet naslova nijedanput nisu bili posuđeni. Iz toga proizlazi da bi potrebe korisnika za navedenim naslovima mogle biti zadovoljene i s manjim brojem primjeraka od postojećih.

S obzirom na to da knjižničari trebaju imati na umu ulogu knjižnica u sprječavanju širenja lažnih vijesti i nevjerodostojnih informacija, kao i odgovoran odnos prema svom osnivaču i prema građanima čijim se sredstvima financiraju knjižnice, pa tako i kupnja prinova, pri nabavi građe koja nije stručno i znanstveno utemeljena, kojom se šire lažne vijesti ili informacije potencijalno štetne za tjelesno i duševno zdravlje ljudi valja postupati racionalno i na temelju pokazatelja vrednovanja koje bi trebalo biti kontinuirani bitan dio poslovanja s knjižničnim zbirkama.

LITERATURA

- Biblarz et al. (2001). Biblarz, D.; M. J. Tarin; J. Vickery and T. Bakker. *Guidelines for a collection development policy using the Conspectus Model*. [Citirano: 2022–07–07]. Dostupno na: www.ifla.org/VII/s14/nd1/gcdp-e.pdf
- Clayton, P. and G. E. Gorman (2001). *Managing information resources in libraries: collection management in theory and practice*. London: Library Association Publishing.
- Dragaš, B.; S. Ercegovac i M. Turković Kordić (2020). Sadržajna obrada nevjerođostojne stručne građe u narodnim knjižnicama. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 63, 1/2: 253–282. [Citirano: 2022–07–07]. Dostupno na: <https://doi.org/10.30754/vbh.63.1-2.813>.
- IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice* (2011). C. Koontz i B. Gubbin (urednice). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Kenda, J. i K. Krpan (2022). Imamo li putokaze?: Smjernice za izgradnju knjižničnih zbirki narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj. U: D. M. Gabriel i F. Bišćan (urednice). *Zbornik radova s 11. i 12. savjetovanja za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj*. (Str. 458–476). Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica.
- Lukačević, S.; M. Špoljarić Kizivat i Lj. Krpeljević (2021). Izgradnja i vrednovanje zbirki Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek. *Knjižničarstvo* 25, 1/2: 113–137. [Citirano: 2022–07–26]. Dostupno i na: https://nova.knjiznicarstvo.com.hr/wp-content/uploads/2021/11/393_Lukacevic_Spoljaric-Kizivat_Krpeljevic.pdf
- Majstorović Z. i K. Ivić (2011). Izgradnja zbirki u sveučilišnom knjižničnom sustavu: model. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 54, 3: 43–67. [Citirano: 2022–07–26]. Dostupno na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/359>
- Nebesny, T. i M. Švob (s. a.). *Izgradnja knjižne zbirke u narodnim knjižnicama* [Citirano: 2022–07–07]. Dostupno na: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/nebesny_svob.htm
- Odluka o objavi Opće deklaracije (2009). Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima *Narodne novine* 12, 143. [Citirano: 2022–07–07]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2009_11_12_143.html
- Petr Balog, K. i M. Kuzmić (2020). Prilozi metodologiji vrednovanja knjižničnih zbirki. *Knjižnica*, 64, 1/2: 9–28. [Citirano: 2022–07–26]. Dostupno i na: https://www.bib.irb.hr/1161028/download/1161028.8121-Besedilo_prispevka-22274-1-10-20211031.pdf
- Romić, K. i G. Mitrović (2016). Vrednovanje knjižničnog fonda: na primjeru zbirke disertacija i magistarskih radova u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu uz pomoć citatne analize. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 59, 3/4: 47–62. [Citirano: 2022–07–26]. Dostupno na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/500>

- Rončević, I. (2017). Prepoznavanje pseudoznanstvenih tvrdnji. *Ideje.hr*. [Citirano: 2022-07-07].
Dostupno na: <http://ideje.hr/prepoznavanje-pseudoznanstvenih-tvrdnji>
- Smjernice za izgradnju knjižničnih zbirki Knjižnica grada Zagreba* [interni dokument Knjižnica grada Zagreba; u postupku objave]. Dostupno u pismohrani KGZ-a.
- Standard za narodne knjižnice (2021). Standard za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. *Narodne novine* 103, 1834. [Citirano: 2022-07-07].
Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_09_103_1834.html.
- Špiranec, S. (2018). Knjižnice u dobu post-istine: etičke i epistemološke dileme. U: D. Pšenica i A. Štimac (urednice). *Slobodan pristup informacijama: 18. okrugli stol: zbornik radova*. (Str. 35–48). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Tadić, K. (1994). *Rad u knjižnici*. Opatija: Naklada Benja.
- Thompson, D. (2009). *Kontraznanje: kako smo podlegli teorijama zavjere, nadriliječništvu, pseudoznanosti i kvazipovijesti*. Zagreb: Algoritam.
- UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice* (1994). [Prevela A. Horvat]. [Citirano: 2022-07-07]. Dostupno na:
http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/UNESCOv_manifest_za_narodne_knjiznice.htm
- Ustav Republike Hrvatske (2013). *Narodne novine* 5, 93. [Citirano: 2022-07-07]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_01_5_93.html
- Vrana, R. i J. Kovačević (2017). Razvoj knjižničnih zbirki kao preduvjet i mjera razvoja knjižnice. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 60, 1: 79–102.
<https://doi.org/10.30754/vbh.60.1.538>.

Mrežna mjesta

- Elsevier. Mendeley. [Citirano: 2022-07-26]. Dostupno na: <https://www.elsevier.com/solutions/mendeley>
- Gajski, L. Preporuka za knjigu *Zbogom cjepiva: štetna i neučinkovita* na portalu Cijepljenje.info koji je u vlasništvu Hrvatske udruge roditelja aktivista: <https://cijepljenje.info/lidija-gajski-knjigu-zbogom-cjepiva-stetna-i-neucinkovita-preporucujem-i-onima-koji-vjeruju-u-nuznost-cijepljenja-i-visoku-kvalitetu-vakcina/>.
- Google Scholar. About. [Citirano: 2022-07-26].
Dostupno na: <https://scholar.google.com/intl/en/scholar/about.html>
- Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek. *Smjernice za nabavu*. [Citirano: 2022-07-09].
Dostupno na: <https://www.gskos.unios.hr/wp-content/uploads/2017/03/Smjernice-za-nabavu-GISKO1.pdf>.
- Gradska knjižnica Zadar. *Smjernice za nabavu knjižnične građe u Gradskoj knjižnici Zadar*. [Citirano: 2022-07-09]. Dostupno na: https://www.gkzd.hr/sites/default/files/inline-files/Smjernice_za_nabavu_knjiznicne_grade_Gradske_knjiznice_Zadar_2016_2.pdf.

Hrvatski portali o knjigama i književnosti: <https://www.knjiznica.hr/pitajte-knjiznicare/linkovi/kategorije.php?id=327>.

Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica. *Smjernice za nabavu knjižnične građe*. [Citirano: 2022–07–09]. Dostupno na: <https://www.knjiznica-koprivnica.hr/wp-content/uploads/2021/01/smjernice-za-nabavu-Knjiznice-i-citaonice-Fran-Galovic-Koprivnica.pdf>.

KGZ. Knjižnice. [Citirano: 2022–07–26].

Dostupno na: <https://www.kgz.hr/hr/knjiznice/45>.

NSK. Scopus. [Citirano: 2022–07–26]. Dostupno na: <http://baze.nsk.hr/baza/scopus/>.

NSK. WoS. [Citirano: 2022–07–26].

Dostupno na: <http://baze.nsk.hr/baza/web-science/>

Literatura korištena za primjere

Bučević, A. (2018). *Biti i imati: promjenom vibracije do financijske slobode*. Split: Kontakt plus.

Pepeljnjak, B. (2018). *Znanstveno – potpuno objašnjenje čovjeka: sreća, stres, osjećaji i razum*. Zagreb: vlast. nakl.

Royal, L. i K. Priest. (2018). *Prizma Lyre: istraživanje ljudskog galaktičkog podrijetla*. Bregana: Harša.

Vampovac, Z. (2018). *Maleni ispod zvijezda: knjiga o znanstvenim obmanama*. Vodiće: vlast. nakl.

Vujnović, D. (2018). *Zbogom cjepiva: štetna i neučinkovita*. Zagreb: Omega lan.

e-katalozi:

Knjižnice fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu (<https://library.foi.hr/lib/index.php?B=416>)

Knjižnice Farmaceutsko-biokemijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (http://katalog.nsk.hr/F/?CON_LNG=ZAG&func=find-e-0&local_base=fbf_web)

Knjižnice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (<https://knjiznica.ffzg.unizg.hr/>)

Središnje geološke knjižnice Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (https://katalog.nsk.hr/F/QJ1BRE6NJ8P9GI4A74HKLFB3Y6QSE3STV97YXT-SM4MUP19NUP6-33997?func=find-e-0&local_base=PMFG_WEB)

Središnje knjižnice za fiziku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (https://katalog.nsk.hr/F/QJ1BRE6NJ8P9GI4A74HKLFB3Y6QSE3STV97YXT-SM4MUP19NUP6-36026?func=find-e-0&local_base=PMFF_WEB)

Središnje medicinske knjižnice Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (https://katalog.nsk.hr/F/QJ1BRE6NJ8P9GI4A74HKLFB3Y6QSE3STV97YXT-SM4MUP19NUP6-32538?func=find-e-0&local_base=MF_WEB)